

Előfizetési felhívás

BARADLA, az aggtelki barlang

című munkára.

Leírta dr. HUNFALVY JÁNOS, Német, francia és olasz nyelvre fordította Proché Ede.

Egy Raisz Chr. és Vass Imre után készített térképpel, hosszába való átvágás rajzolásával és 150 alakzatokat ábrázoló képpel.

Megjelen körülbelül 20 havonkénti füzetben.

Egy füzet ára 50 kr.

Előfizetési ár 10 frt.

Minden előfizetőnek a következő jutalomkép díj nélkül adatik:

„Az Olympus“
a Baradla legszebb része,
melynek ára azonkívül 2 frt.

Bővebb fölvilágosítás az aláírási lapon, mely mindenütt található, ahol e könyv árultatik.

További tudósítás véget alulírotthoz méltóztassanak fordulni.

Lőcse.

Proché Ede.

BARADLA,

AZ AGGTELKI BARLANG

HUNFALVY JÁNOSTÓL.

Lenyomatik a szerkesztő engedélyével a „Gömör és Kis-Hont leírása”-ból.

LŐCSE.

PANNONIA KÖNYVNYOMDA SZEPESI FIÓKJA.

1877.

BARADLA.

Az aggtelki barlang. *)

Azon külső és belső sajátságok, melyek, mint láttuk a gömőri mészkő-hegységet jellemzik, sehohsem mutatkoznak oly határozottan, mint Aggtelek környékén, a Kecő, Jósafő, Teresztenye puszta, Égerszög, Kanó, Trizs, Cselényi puszta és Hosszúszó közötti területen. Ezt a pelsőci és égerszögi utak majdnem a közepén szegik, amaz nyugat, emez kelet felől tartván Aggteleknek. Innen a kassai út észak felé kanyarodik, a lapsai, tornaljai vagyis pesti és imolai utak pedig valamint a trizsi ösvény déli irányt vesznek. Az egész terület kisebb nagyobb sziklahátakból, többnyire gömbölyű hegyekből és lapos földhullámokból áll, melyeket sajátságos völgyelések és vájadékok választanak el egymástól. Mind a sziklahátakon és hegyeken, mind a völgyekben és lapályokon kisebb nagyobb mélyedések és horpadások vannak, melyeket töbörnek, ravaszlyuknak és lapának neveznek. Folytonosan csergedező patak az egész környéken csak egy van, t. i. a Kecő, mert az eső vizét a sok töbör és ravaszlyuk nyeli

*) Az Aggtelki barlangot a megye néhai főmérnöke Rajsz Keresztély mérte fel legelőször 1801 jul. 6. s köv. nap., még pedig Bartholomaeides közbenjárása mellett s Prónay Gábor főispány meghagyásából és költségén. Rajsz leírása és rajzolatai 1802-ben Görög János költségén jelentek meg Bécsben, továbbá Bredeczky „Beitragé zur Topographie“ etc. V. kötetében, azután Bartholomaeides is közölte Gömörmegye leírásában, előrebocsátván Townson angol utazó leírását, ki a barlangot 1792-ben látogatta meg. A „Tudományos Gyűjtemény“ 1823-diki évfolyamában találunk egy ismertetést, mely szintén a barlangnak csak régen ismert ágát írja le. 1831-ben Vass Imre volt megyei főmérnök munkája jelent meg két térképpel, az egyiken az egész környék területe van feltüntetve (Fekte területe az aggtelki barlangnak egész kiterjedésében), a másikon különösen maga a barlang van ábrázolva. Vass nemcsak a régi ágat írta le szabatosabban, mint elődjei, hanem az új ágat is ő fedezte fel és ismertette meg első. Újabb időben dr. Schmidl Adolf új adalékokkal bővítette a barlang ismertetését, (Die Baradla Höhle bei Aggtelek etc. Sitzungsber. der math. natur. Classe der k. Akademie der Wissensch. XXII. köt.); végre dr. Schwab (Land und Leute in Ungarn, Leipzig 1865) írta le a barlangot, melyet 1855, 1857 és 1860-ban látogatott vala meg.

224671

el. Forrás is kevés helyen bugyog, s mikor szárazság uralkodik, a lakosoknak helyenként elegendő ivóvizők sincs. De a töbörök és ravaszlyuknak nyelőin beszivárgó s a hegyek gyomrában egybegyűlő víz azután helyenként annál nagyobb bőséggel fakad ki, úgy hogy egy-egy forrás legott malmot hajtó patakot képez. Így Aggtelektől éjszakkeletre $\frac{1}{2}$ mfdre, Jósafőnél egy sziklafal alól oly bővizű forrás fakad, hogy vize több malomkereket képes forgatni, mielőtt a Kecsővel egyesül. Hasonló bővizű forrás Torna m. várostól éjszakkeletre fakad; Döbröd helység lakosainak is egyetlen forrás szolgáltatja a szükséges vizet.

A pelsőzi és égerszögi úttól éjszakra eső vidék hegyesebb, dombosabb, mint a terület déli része. A magaslatok többnyire kerekalakúak, gyér erdővel fedvők, néha egészen kopaszok, gyakran mind hátukon mind oldalaikon kisebb nagyobb szikladarabokkal behintvők. Aggtelek közvetlen szomszédjában a Baradla tető emelkedik s félív alakjában délnyugatról éjszakkeletre húzódik, éjszakkeleti nyulványa Kis Bikknék, délnyugati szakadéka Kis Baradlának neveztetik. Odább éjszakra a Kishegy domborodik, délkeleti széle a Mészoldal; Aggtelektől éjszakra s a Kishegytől délnyugatra a Karófészek tető van, melyhez kelet felől egy más szintén, éjszakkeletre húzódó sziklahát csatlakozik, s melyet a Kishegytől az éjszokról délre tartó, töbörök láncolatából álló Mogyorós völgy választ el; odább keletre a Középhegy, ettől délkeletre meg délre a Mellyész, Szár, Nagy- és Kis-Téne és Szomor hegyek domborodnak. Az Aggtelek felől Jósafőnek tartó kassai út a Karófészek és keleti mellékszárnya alatt keletre kanyarodik, azután a Nagy-Téne és Mellyész nyugati oldalán éjszakra fordul. A Mellyésztől délkeletre s a Szárhegytől éjszakkeletre a Micszki magaslat s ettől éjszakra a Jósva Gallya nevű terjedelmes hegyhát nyúlik el Jósafő nyugati oldalán, éjszokról délre. Odább nyugatra a Magas hegy emelkedik a Karófészek tetőtől éjszakkeletre, alatta a „Gabonakert“ terület.

A Baradla tetőtől éjszaknyugatra a környék legmagasb hegye, a Poronya tető nyúlik el délről éjszakkeletre, éjszakkeleti végfoka Várhegynek neveztetik. Közte s a Baradla tető és Kishegy közt a Baradla völgye kanyarodik el éjszokról délre. A Poronya tető nyugati oldalán a Berkenye domborodik Kecőtől délre; odább nyugatra a Domicza és Gyöngyi Bola, Kecőnél pedig éjszak felé a László tető magaslanak.

A terület déli felében laposabb és alacsonyabb földhullámok

vannak, melyek részint felszántvák, részint erdősök. Ilyen Domiczkától délre a Nyírjes, ettől délkeletre a Hollófészek, Bagolyvágás stb.

Az egész vidéket jellemző töbörök, ravaszlyukak és lápák közül némelyek állandóan, mások csak nedves időben vízzel vannak megtelve, s tehát állandó vagy időszakos tócsákat képeznek. Nagy esőzések alkalmával nyelőik nem képesek a bennük meggyűlő vizet oly hirtelen felvenni, s így az összetódult víz, néha embereknek is veszélyes örvényeket hány. Mindjárt Aggtelektől keletre negyed órányira egy sziklahasadék látható, melybe néhány ölnyire be lehet hatolni. Ez kiválólag Ravasz lyuknak vagy Zamboly lyuknak neveztetik, épen a Retek barlangtól délre esik, melyben Schmidl a harmadik barlangi patakot fedezte fel. Ettől éjszakra a helység keleti házai s a Karófészektető délnyugati nyulványa között a Tóhely van, mely vagy 80 év előtt lepetett el a víztől, más, bokrokkal benőtt ravaszlyuk, melynél esőzéskor nagy örvények támadnak, a Kis Baradla nevű sziklafal tövében, hozzá közel a Csernai tó van, mely azonban néhány év óta száraz; odább a már régóta létező Veres tavat találjuk. A Karófészek tető és Aggtelek között a sziklahátan a Gallya töbör, ettől délre a Konkolyos nyugati oldalán azon ravaszlyuk van, mely a délről éjszakra kigyózdó Nagyvölgyi ér vizét nyeli el; odább keletre a Szomorhegyi lyukat találjuk, melyben a Bartók völgye felől éjszakra kigyózdó ér tűnik el, s melynek közelében a Nádas tó és ettől éjszakra egy más tócsa van. A Szánhegy délkeleti oldalán a Macskás lyukat, a Középhegy és Jósva Gallya közt, a kassai út éjszaki oldalán, a Sortöbröt, odább éjszakra a Magas hegy és Jósva Gallya közt a Hosszútöbröt, a Magas hegy éjszaki oldalán a Farkaslyukat találjuk. Végre a Domicza nyugati oldalán az Ördöglyuk s közelében egy magaslaton a Büdöstó, attól keletre Domik lápája, a lapsai és tornaljai út között a Rókalyuk, Aggtelektől délre a Bábalyuk, ettől délre, s a trizsi ösvénytől keletre a Feketető vannak.

A sziklahátak és hegyek külső hasadécai, vjadékai és horpadásai gyanítják, hogy az egész környéken földalatti üregek és barlangok vannak. Közölük legismeretesebb és minden tekintetben legnevezetesebb a Baradla. Ez a hasonló nevű sziklahát gyomrában éjszakkeleti irányban kanyarodik, azután keletre és délkeletre fordul, a Mogyorós völgy alatt elmenvén a Karófészek tető és Középhegy déli oldalán a kassai úton túlig terjed, onnan

éjszakra kanyarodván, a Jósva Gallyában húzódik tovább Jósafő felé.

A Baradla sok kisebb nagyobb üregnek és földalatti járatnak nagyszerű tömkelege. Nagyobb kiterjedésű mint Európa bármely más barlangja, s talán csakis az Éjszak-Amerikában, Kentucky államban találtató — Mammuth-barlang múlja felül. *) Tudniillik eddigelé kikutatott ágainak összes hossza 4,194 öl; ebből esik a régóta ismeretes főágra a Vaskapuig 750, a Vass Imre főmérnök által fölfedezett új főágra a Vaskaputól a Pokolig 2,317, az eddigelé megvizsgált különböző mellékágakra együttvéve 1,127 öl.

Szélessége és magassága különböző. Általában régóta ismert főága szélesebb mint az új; a kis templomtól kezdve a Parnaszusig 400, s ebből a Virágos kertig egyenes irányban 140 ölnyi hosszúságában mindenütt 10 öl széles; más ugyan oly széles szakasza a Horeb hegytől a Vaskapuig 200 ölre nyúlik. Ellenben az új barlang egyremásra 4—5, helyenként csak 1—3 öl széles, de végső üregének annál nagyobb szerű méretei vannak, t. i. 40 öl széles és 70 öl hosszú.

Különösen következő sajátosságai jellemzik a Baradlát: vízszintes kiterjedése igen nagy, egy osztrák mfldet meghaladván; különböző üregei terjedelmesek, tágasak, az ezeket egybekapcsoló járatok többnyire vízszintes irányúak, szintén elég téresek és tárnához hasonlók; fenekét többnyire kő-omolványok és homok, helyenként agyag és cseppköves boríték fedik; benne az álló, mintegy a fenekéből kinőtt cseppkövek (stalagmitok) túlnyomók, s ezek többnyire barna, verhenyes vagy sárgás színűek; függő cseppkövek (stalaktitok) aránylag gyérebben fordulnak elő; általában csepegőkövei a közönséges tündökön, óriási spargákon, idomtalan oszlopokon kívül gyakran igen sajátosságos és szép alak-

*) Az ismeretes európai barlangok főágainak hossza a következő:

A Bieli barlang főága	107 öl.
Az Antiparoszi barlang főága	110 öl.
A Baumann barlang főága	126 öl.
Devils-Arse Derbyshireben	458 öl.
Bredevind-barlang Felső-Pfalzban	600 öl.
Jurte-barlang Iszlandon	862 öl.
Eldon-barlang a Peakben Derbyshireben	1642 öl.
Adelszbergi barlang Krajnában	1243 öl.
Planinai barlang Krajnában	1710 öl.
A Mammuth barlang hossza Kentuckyban állítólag 9 angol = 1.	

15 oszl. mfld.

zatokat képeznek; végre főágát s néhány mellékágát is folyóvíz futja végig, mely itt-ott tetemes mélységű tócsákat képez.

Szálljunk immár le a csodálatos földalatti világba. A barlang szája a Baradlatető homlokzatában van, mely mint sziklafal függőlegesen mered fel mintegy 450 ölnyi távolságban Aggtelektől éjszaknyugatra. Egy ösvény a helység felől, más egyenest az országot felől a völgyön felfelé viszen oda. Gyepes s itt-ott szikladarabokkal behintett lejtőn felmenvén, egy nyeregforma horpadásba jutunk, mely a Baradlatető meredek sziklafala felé lankásan ereszkedik s vele együtt egy háromszegletű kis völgyeget képez, melynek keleti oldalán a barlang nyílását találjuk. A Baradlatető jobbára kopasz és lapos felületű, kivált a szomszéd erdős és bokros hegyek sorából előredőlő homloka majdnem egészen meztelen, csak egyes bokrosok mutatkoznak rajta. A barlang száját sokáig hiában keressük szemünkkel, a mint a sziklafal felé közeledünk, mert egy jobb felől kiálló sziklaszál elrejtí elöttünk. Végre a sziklafal tövéhez érvén, ott állunk a nyílás előtt, mely nyugatra néz s egy hat láb magas, keskeny kapu. Eredetileg még alacsonyabb és szűkebb volt; még Bartholomaeides csak $3\frac{1}{4}$ láb magasnak s 5 láb szélesnek mondja. Küszöbe fölé a sziklafal felső párkánya 151 lábnyira emelkedik. Bemenvén a tátongó nyíláson, a barlangnak mindinkább kitáguló torkán haladunk előre, mely még mindig lejtősen ereszkedik le a hegy belsejébe. T. i. a nyílás előtt domborodó part csupa omladékokból áll, melyek egy darabig még a barlang torkába is leszolgálnak. A barlang sík fenekét csak ott érzük, hol az omolvány képezte lejtőnek vége szakad. A két „Pitvar“ már elég tágas üreg, falain és boltozatain már némi cseppköveket is találunk. Az első pitvarban, 16 ölnyre a bejárattól, balra egy felfelé menő sziklahasadék, a „Kemény“ látható, melynek fenekén iható vize van. A második pitvar jobb oldalán egy melléküreg nyílik, melyet „Csontház“-nak neveznek, minthogy emberi tetemekeket találtak benne.

A hagyomány szerint a lakosok ide menekültek a tatárok és törökök elől s az ellenség rakta tűznek füstjétől fúltak meg. Hihetőleg a ragályos betegségben elhalt embereket takarították el e helyen. A Csontházban a barlang első pataka fakad ki, melyet Rajsz Acheronnak nevezett el, s mely a Baradlatető homlokzata előtti völgyelegben beszivárgó vízből támad. Csak nedves időjárásakor folyik, száraz időben kiapad és egyes álló tócsákat meg pocsolyákat képez. A Csontházból a barlang főágába jut. Oda hagyván azon melléküreget s bal felé tovább haladván, csak ha-

látogatásáról. A Nádoroszlopon e felirat van bevésve: „JosephVs archIDVX a Vstrlae regnI hVngariae paLatInVs pater patrIae Latebras sVbterraneI antrI baraDLa VIDIT.“ Most a barlang mindinkább kitágul s mind számosabb csepegőkő-alakzatokkal van ékesítve; ilyenek a Szárnyas angyal, Veres barát, Ferdinandoszlópa (estei főherczeg Ferdinandról neveztetett el, ki a barlangot 1817-ben látogatta meg.), Reviczky oszlópa, Pánczélos lovag, Koporsó, Méhkosár. Gróf Reviczky főkanczellár 1829-diki látogatását e felirat örökíti meg: ÜDVöz Légy Drága s Jó kiráLyVnk JobbJa ReVIsnyei gróf ReVICzky hazánk tsILlaga s DISze.“ — Ezekre a „Nagy terem“ következik, melynek hossza 20, szélessége 10 öl, s melyben a zeneszék számára kőülések vannak.

A nagy termen túl a hegyek és sziklaomlások váltakoznak, s az ösvény vagy 100 ölnyi hosszúságban felette bajos. De annál érdekesebb csepegőkő-alakzatok mutatkoznak. Magas lépcsőkön kapaszkodunk Mória hegyére, mely, midőn felülről megvilágítatik, szép látványt nyújt, s melyen át felfelé a régi barlangba és melléküregeibe juthatunk. A Mória hátulsó lábán, a Parnassuson egy holt embert találtak, ki talán magában ment a barlangba s eltévedvén, ott lelé halálát. A Zsidótemplomban sok oszlop van, melyek hol egyenesen állanak, s a boltozatot tartják, hol fel vannak döntve. Ha onnan felülről a főágba visszatérünk, ismét a patakhoz jutunk, a tömeges csepegőkőekkel megpakott Törökfürdőnél, melyet azonban nem lehet megjárni. Közéleben egy mellékürege nyílik, melyet még egészen tiszta csepegőkővek ékesítenek; odább a Galambház és Hóhegy van, melynek hullámos csepegmény-kérge vakító fehér színét már elveszté. Azután az ösvény a Horebnek nevezett, 30 öl magas omladékhegyen viszen fel, alatta titkos aknából egy zajos, még ki nem kutatott patak ömlik a barlang fővizébe.

Most mind vadabb alakot ölt magára a barlang; a sziklák a folyót jobbra szorítják, más omladékok medrén keresztül vonulnak, köröskörül a megáradt hullámok csapkodásainak nyomai látszanak. Fogarasi hegyének oldalai köröskörül feldőlt csepegőkőekkel behintvék, melyek a „Kendermezőt“ képezik. A „Jeges sikot“ s „Murányi várat“ elhagyván, igen bajos úton a mélységbe ereszkedünk alá, s így két sziklaszál között elmenvén, azon vad hasadékba jutunk, hol a patak egy lefüggő szikla alatt kis eséssel elbúvik. Ez a Vaskapu. Idáig 750 ölnyi hosszúságban a barlang már 1825 előtt ki volt kutatva; itt kezdődik az

új ág, melyet Vass Imre járt meg első. Bejárása csak 6 láb széles, s a folyó és álló víz miatt csak nagy bajjal lehet rajta keresztül vergődni. Nagy vízálláskor egyáltalában nem lehet az új ágba bemenni, saján se volna tanácsos a kísérletet megtenni, mert a víznek nagy esése van. A keskeny hasadékban vagy tárnában mintegy 70 ölnyre tart az igen bajos járás. Elsőben a patak oldalán csak igen keskeny és csúszós ösvény húzódik el; azután egy sziklaoszlop két ágra osztja a barlangot, jobb ágában a patak foly, baljában pocsolyák vannak. Ebben kell meggörnyedve előrenyomulni, azután a függőlegesen felmeredő sziklaszál körülölelve s egy 6 láb mély locsogó felett függve kell tovább hatolni; s így egy karfátlan hídhöz jutunk, melyen a patak tulsó oldalára megyünk. A hidon túl lassankint eltűnnek a locsogók és pocsolyák; de a „tó“ mögött ismeretlen üregekből kirohanó vizek zajonganak, s ha megáradnak, a nagy ösvénynél nagy iszaplásokat okoznak.

A barlang ezen szakasza egyre-másra csak 3—5 öl széles, és mintegy 400 lábnyi hosszúságra üres tárna, iszapos és kavicsos talajjal. Már már sajnálni kezdjük, hogy idáig fáradtunk, midőn véletlenül az éji homályból a Szentháromság oszlópa merül fel, három magas sárgaszínű álló csepegőkő. Ezekkel a szebbnél szebb alkotmányok kezdődnek, melyek épségök, tisztaságuk, nagyszerűségük és változatosságuk által azokat is meglepik, kik az adelszbergit s Európa más híres barlangjait látták. Jobbra és balra oszlop oszlophoz sorakozik, melyek fehér, sárga és hússzínűek; a földről álló csepegőkővek nyulakodnak fel, feléjük a boltozatról függők nyújtózkodnak; az oldalfalakon gyönyörű függönyök és kárpitok ereszkednek le, s a fenéket hullámos csillogó szőnyegek borítják. A baloldalon különösen gyönyörű függönyök mutatkoznak. Azután az Olympus következik, mely vagy 120 lábnyira emelkedik a 150 láb magas üregben, s melyet számtalan oszlop és szobor ékesít. Mellette egy keskeny, de magas mellékág nyílik, melyet 50 ölnyi hosszúságra lehet megjárni. Az Olympuson túl egy más halmon 12 láb magas, csak 2 hüvelyk vastag és vakító fehérségű oszlopok nyulakodnak fel, gyönyörű látványt képezve. Efféle oszlopkák másutt is vannak, s a Baradlának sajátos ékességei közé tartoznak. Leomlott oszlopokon át, s a „Török oszlop“ és „Sírbolt“ mellett elhaladván, a rovátkokkal és horgakkal ékesített Vasvárába, s azután a Tündérek várába jutunk, melyet mindenféle igen tiszta, fehér, veres és sárga színű csepegőkővek pazarul ékesítenek. Ez igen

szép csepegőkövek mind a boltozatról lenyúló sziklát, mind az ez alatt domborodó halmot borítják be. Most a barlang 20—25 öl magas, s 4—5 öl széles. A „Szekrény“ és „Jupiter trónusa“ mellett elhaladván, a „Kőcsepegett hid“-hoz jutunk, mely a patakot áthidaló nagy oszlop. Más helyen az iszapos talaj felett lebeg egy hatalmas csepegőkő oszlop, mely felfelé nagyon kiszélesedik, s ábrándosan van ékesítve; egykor a földön állva öregbedett lassankint s nőtt össze a boltozattal, melyről most szabadon függ, miután talpa elmosatott, s így a földtől elválasztatott. Ez „Sze-miramis függő kertje.“ Itt balra egy járhatatlan mellékág van. Most a barlang ismét letörpül s egy meztelen, szürke és fekete tárna, majdnem 100 ölnyi hosszúságban csepegőkő alakulatokban szükölködven, csak a „Sultán pamlagán“ látni csepegőkövet. Odább rideg egyhanguságát a „Pagóda“ szakasztja meg, mely igen tekintélyes csepegőkő alkotmány, 30 láb magas s aránylag vastag oszlop levén. Azután a vadregényes „Pusztá mező“ vagyis „Omladékos hely“ következik, melynek fekete repedékes falai, összezuzott sziklaszállai, széttördelt oszlopai, tátongó mélységei tanúságot tesznek a megáradt vizek romboló hatásáról; oszlopok és töredékek össze-visszahányva hevernek vagy állanak, a zuzadékokon új oszlopok támadtak, melyek csakhamar szintén elromboltattak. Sírú csend uralkodik, az ember is önkénytelen elnémul, midőn e redig síkátorban előrehalad, s jobbra és balra csak a sötétben tátongó hasadékokat látja, a csendet csak lépteinek tompa visszhangja, s a boltozatról lehulló és a köveken széttörődő vízcseppek sajátságos, fájdalmasan rezgő hangja szakasztja meg. A vízcseppek elsöben a fekete boltozaton rezegnek, mint nehéz gyémántok, azután a szövétnekek világában hulló csillagok gyanánt a legfelségesb színekkel ragyogva kimért időközökben lehullanak. Szemünkkel és fülünkkel követhetjük tehát az egyes vízcseppeket, ragyogásuk és sajátságos zenéjük erősen hat. képzelődésünkre.

Végre a barlang ismét kitágul, s ott jobbra a „Ravaszlyuk“ vagy is „Retekbarlang“ nyílik, mely az új barlang leghosszabb mellékága s általában a Baradla egyik legszebb része, igazi kincsesháza.

De még a főágban maradunk. Itt egy fekete üreg közepén a fehér „Óriás“ emelkedik, tizenkét láb magas oszlop; erre a „Barátság oszlopa“ vagyis „Kasztor és Pollux“, a „Gattyá“, „Zsidó torony“ és „Pantheon“ következnek, ezek után a két „Temető“ van, melyek az Olympus kisebbített másolatai. A „Pindus hegye“ mellett elhaladván, balra egy mellékágot találunk, melyben

„Proszerpina hálósobája“ van. Igen meglep a falnak nyílása, melyből rozsdabarna csepegőkő tömeg tódult ki mint patak, mely megmerevedett volna. Azon a helyen a boltozat hol már építészeti díszítményekhez hasonló csepegőkövekkel van ékesítve, hol hatalmas fedőkövekből van alkotva; itt egy roppant kölapot csak az oldalfalak nyomása tart fenn, ott számtalan csillag ragyog a sötét bolthajtáson. Általában itt a „Vaczkos oszlop“-nál a főág legszebb része kezdődik; széles és magas s nagyon sok és gyönyörű csepegőkövekkel van ékesítve. Itt van a bájos „Tempe“, a patak bal oldalán a „Minerva oszlopa“, azután „Fekete vár“, Kápolna, Gyémánt Kályha, Vadász-kürt, az áttetsző sárgabarna „Szalonnaoldalak“, s a vakító fehérségű „Alabastromtorony.“ E mögött a barlang legdélibb kanyarúlatá nyúlik el, s boltozata azon a helyen legvékonyabb, csak mintegy 30 öl vastag; a kassai út itt megyen el felette. Nehány száz láb hosszú oldalvási ágazatok nyílnak, melyek részint megközelíthetlenné a vékony, könnyen beszakadó csepegőkő talaj miatt, mely alatt víz foly. A barlang éles szeglet alatt éjszakkéltre fordul, s ott azon szakaszában, melynek neve: „Más üreg a barlang“-ban, egy halom domborodik, melyen rendkívül magas csepegőkő oszlopok állanak. Azután „Medea oszlopa“ vonja magára figyelmünket; tetejéről sarkányfejhez hasonló alak csüng alá, melynek szájából kigyók nyúlakodnak ki; odább Apollo tereme, Pluto orgonája, az Aranyutezának nevezett kis mellékág nyílása, Vulkanus műhelye (veres kőszál fehér borítékkal), a Pizai torony és a szép Méhkosarak s más álló cseppkő alkotmányok következnek. Azután a barlang egyik legnagyobb üregébe jutunk, mely 40 öl széles és 70 öl hosszú. Ebben jobbra Sz. Gellért hegye domborodik, melyet a barlang legnagyobb szerű oszlopa ékesít, t. i. a Csillagvizsgáló torony; átmérője 4, magassága 10 öl; elől óriási pálmafához hasonlít, hátul pedig emeletes, felséges díszítményű mennyezetekkel van nagyon pazarul ékesítve. Csodálatos, nagyszerű látvány! Amde erős világítás kell, a szövétnekek nem képesek az oszlop csucsat megvilágítani, a barlang boltozata pedig 60 öl magas levén, még a vezetők által ügyesen felhajított égő szövétnek világítása mellett is csak pillanatra látható. E roppant oszloppal szemben, a barlang falánál egy vízmedenczét fehér oszlopkák környeznek; ezt Plutó lakhelyének nevezik. Itt rögtön a barlang boltozata, épen a közepén, leereszkedik a patak fölé, úgy hogy a fenéktől csak 5 ölnyire marad. Most a barlang

azon része következik, melynek megjárása legbajosb. Gyakran nagyon összeszűkül s csak egy hasadékon juthatni a patak sziklás medréhez. Néhol csak 6 láb széles, s mikor a benne folyó patak meg van dagadva, teljes lehetetlen benne előrenyomulni. A barlang ezen része azért felette rideg és borzadályos, s Vass, ki első járta meg, a komor jeleneteknek megfelelő neveket adott, melyeknek: Munkácsi tömlőcz, Siralomház, Czerberus feje. Ott egy sötét tőbör tátong, a megáradt víz borzasztó morajjal több fokozaton 24 lábat esvén rohan beléje. A mélységhez veszélyes ösvény vezet. A szép világítótoronyt balra hagyván, összeviszszahányt köveken s hatalmas sziklászálakon át haladván, a Czerberus fejéhez jutunk, azután az agyagos és sima Óriási hegyen kell átkapaszkodnunk, melyet sok csepegőkőhalom borít, de roppant oszlopok is ékesítenek, mint a Bálvány nagy oszlop, mely oly magas mint a Csillagvizsgáló torony, noha nem oly vastag. Itt is ott is apró locsogók vannak, környezve szép oszlopokkal. Egy halom tetején Ganymedes kútja látható, azon halom meredekül ereszkedik le minden oldalról, tövén egyes oszlopok nyulakodnak fel. E hegyhez 100 lábnyira a barlangnak vége van, körülte nagy mélységek tátognak, csak nagy bajjal mászhatunk még az igen keskeny függőleges hasadékig, melyet Pokolnak neveznek, s melyben a patak eltűnik. E pont a Vaskaputól 2217 ölnyire esik. Eddiggelé hiában igyekeztek a hasadékot kitágítani s tovább előrehatolni. 174 ölle odább (azaz fél mfdre éjszakkeletre Aggtelektől) Jósafőnél a barlangban egybegyült víz egy sziklából tódul ki mint tetemes patak.

Mintán a barlang főágát egész kiterjedésében bejártuk, forduljunk be a mellékágakba is. Mindjárt a főbarlang elején a Csontházon kívül, melyben most semmi nevezetesség nincsen, a Rókalyuk van. Szikladarabokon át s két igen szűk hasadékon keresztül egy templomforma nagy üregbe jutunk, melyet egy hegyomlás két részre oszt. A hegyomlás az ugynevezett Veres falat képezi, mely 60 láb hosszú s 48 láb magas; rajta barnaveres csepegőkő tömeg látható, átszőve sárga és világosveres sávolyokkal. A hegyomlás oldalát roppant szikladarabok borítják, túl rajta a sötét mélységből karsú fehér álló csepkövek merülnek fel egyenkint, a távolból mint rémes halálharang úgy szól egy álló csepkő, melyhez a vezető botját üti; a nagy sötétség erősen meghatja képzelődésünket. Leszállván a mélységbe, egy gazdagon ékesített csarnokba jutunk, melynek oldalán a „Vár“ emelkedik, egy domb sok fehér szép oszloppal. A „Rókalyuk“ más helyein is

vannak magas oszlopok, általában igen ábrándos mellékág, számos oldalvásti nyílásokkal, melyek talán érdekes, de még ismeretlen ágazatokba vezetnek. Nevét a rókadögről kapta, melyet benne találtak.

Második mellékág a Denevérbarlang, mely a főággal egyenközüleg nyúlik el, de ellenkező irányban s magasabban fekszik mint a főág. Egészen száraz, s azelőtt mesés mennyiségű denevérek tartózkodtak benne. Ugy látszik, boltozata hasadékos, s a denevérek több nyíláson mehetnek beléje kívülről. Mondják, hogy hajdan az emberek is juthattak kívülről beléje. Boltozatán egyes csomókban denevérek csüngnek, sűrűn összeszorúlva; ha követ dobálunk közéjük, sivitva szétröpülnek. Mintbogy minden látogatás alkalmával fölzavartatnak, azért már nagyon meggyűrűtek s hihetőleg más buvóhelyeket találtak. Hogy hajdan sokkal nagyobb mennyiségben tartózkodtak itt, bizonyítja a ganéj, mely helyenként ölnyi vastag réteget képes a földön. — Beszlik, hogy a Denevérbarlang bejárását 1750-ben kőfállal találták berakva; a kőfalat elhánván, benyomúltak, de a képzelt kincsek helyett csak holmi elrothadt ládákat és ruhadarabokat találtak; néhány tűzhelyet is lehetett kivenni, holmi állatesontokkal és eserepekkel.

A Paradicsom vagyis Bűdöstői ága Baradla legérdekesebb mellékága, sőt dr. Schmidl, ki e tekintetben illetékes bíró volt, állítja, hogy az egész osztrák biradalomban sincs hozzá fogható barlangrészlet. Ámde bejárása igen bajos. A Styx patak tódul be e helyen a főágba. Azon pataknak majd jobb majd bal oldalán kell az alacsony hasadékon átvergődni, legörnyedve, sőt itt-ott hason csúszva s a „kötej“-nek nevezett sárban felrengve. Különösen a Purgatoriumnak nevezett tömeges csepegőkő köpeny annyira összeszűkíti a bejárást, hogy alig 2 láb széles és magas nyílás marad, melyen át kell szorúlni s e mellett az ember fejét a boltozat éleitől, lábait a víztől kell megóvni. A szövétnekek füstje a szűk hasadékban a lélekzést is nehezíti s lehető gyorsan kell előre törekedni. Ámde fáradságunk meg is jutalmaztatik. Már a Paradicsom előcsarnoka szép, azon része pedig melyet Palmira omladéka inak neveznek, igazán felséges. Ez egy 4—5 öl magas csarnok, melynek mennyezetét 14 palmaforma, sárga csepegőkő oszlop tartja, melyek ábrándos kúszó növényekkel és füzérekkel ékesítvők, s melyek között más kisebb és karsú, fehér s felfele vékonyodó oszlopok emelkednek. Ezek közül legmagasabb az, melyek Káinbuzogányának neveznek. A csarnok talaját 2 lábnyi vastagságban csupa fehér kőcseppek fedik be, s e sírlepel alatt

Schmidl Adolf 1855 aug. 15. I.,	— R.	Acheron vize	6.2 R.
" " " aug. 14. 4. "	— "	Styx vize	7.6 "
" " " aug. 14. 11. "	— "	" "	7.7 "
" " " aug. 18. 20. 30. "	— "	" "	7.5 "
" " " aug. 17. 3. "	— "	" "	7.4 "
" " " aug. 17. 23. 30. "	—	Retekbarlang vize	8.2 "

Dr. Kiss Antal 1856. august. 18-án s 1857. febr. 20-án észlelte meg a levegő és víz hőmérsékletét Réaumur fokokban.

	Februárban		Augusztusban	
	víz	levegő	víz	levegő
A barlang előtt a szabadban reg. 8 óra	—	7.8°	—	16.0
A barlangban, Kistemplom	6.5°	6.6	7.8°	8.0
" " Csontház	3.5	3.0	6.2	7.5
Az újág kezdetétől 25 ölnyi távolságban	6.0	8.0	—	—
Az új hófúvásnál	6.5	7.5	—	—
A Ravaszlyuk végén	8.5	8.5	—	—

Ezen észleletekből kitetszik, hogy a barlang beljebb eső részeiben a mérséklet melegebb s állandóbb mint külső részeiben, hogy továbbá a száraz részek is melegebbek mint azok, melyekben álló vagy folyó víz van, s végre hogy az előlső üregekben találtató locsogók hidegebbek, mint a folyó patakok. A folyóvizek közép mérsékletét 7.7, az álló vizeket 6.2 R. fokúnak tartja

A Baradla állatvilágát illetőleg megemlítjük, hogy Schmidl benne a barlangi medve csontjait találta; hihetőleg cseppköves talajborítéka alatt más ősvilági állatok csontjai is vannak eltemetve. A most élő valódi barlang lakók közül eddigelé a következő állatfajok benne: a karszlábú Rejlér (*Eschatocephalus gracilipes*) s a karszlábú Vérszip (*Haemalastor gracilipes*) a patkányok osztályából; a szemercsés Vakász (*Titanethes graniger*) a héjanczok osztályából; s Kovács Vakóczája (*Typhlobdella Kovátsii*) a gyűrűnyög osztályából, a Baradla saját faja. A barlangot kedvelő állatok közül találtattak: Schreibers denevére (*Vespertilio Schreibersii*) és Fényes Kurkász (*Quedius fulgidus*), téhelyröpü rovar.

Aggtelek és Hosszúszó között Büdöstó puszta van, melyen a pelsőczyi úttól éjszakra nevezetes barlangot találunk. Ezt azonban ritkán látogatják. Tudtomra eddigelé legrészletesebben Bartholomaeides (gyakran idézett munkája 523. s. k. l.) írta le. Ennek bejárása máskép van alkotva mint a Baradláé. T. i. egy függőleges mélység tátong, mely boltozat és fedél nélküli pinczéhez hasonlít és sűrű bokrokkal meg fákkal van eltakarva. E másfél ölnyi mélységbe leszállván, éjszaki falában egy 4 láb magas s 7 láb széles, félkerek és igen szabályos alkotású nyílást találunk, mely olyan mintha a sziklában mesterségesen volna kivájva. Ez alacsony nyíláson bemenvén, s egy két ölnyire előrehaladván, mind magasabb üregbe jutunk, melynek feneke sok leszakadt sziklada-

rabbal van behintve s lejtősen ereszkedik lefelé. Ez első üregből hosszan elnyúló, keskeny hasadékon át, melyben már cseppkövek is mutatkoznak, egy más üregbe s ebből hágesón leszállván egy harmadikba jutunk, mely aknához hasonlít. Így folyvást mélyebbre és mélyebbre ereszkedvén, a hegy gyomrában még több más üregbe nyomulhatunk be. Mindezen üregek kisebbek és szűkebbek mint a Baradla, se hosszában se széltében nem terjednek messzire, de magasságuk roppant, s üreges tornyokhoz vagy mély kutakhoz hasonlítanak. Azért látogatásuk veszedelmesebb mint a Baradláé, nem lehet bennök egyenest előre menni, hanem tekergősen kell körüljárni. Valamennyi üregben, melyeket Bartholomaeides megvizsgálhatott, a falak, boltozat és fenék különböző alakú és nagyságú cseppkövekkel vannak befedve, úgy hogy a meztelen sziklát alig láthatni. Különösen három üreg érdemel kiváló figyelmet. Az egyikben emberi tetemeteket találni; regélik ugyanis, hogy valamikor a büdöstói csárdában egy Ancsa nevű koresmárosné volt, ki zsványokkal czimboráskodván a vendégeket meggyilkotatta s a holt testeket az említett üregbe hányatta. A másik üreg roppant magassága által tűnik ki; legtetetjén néhány repedés van, melyen a nap világba behat s a boltozat magasságát láthatóvá teszi. A harmadik üregben egy igen tiszta vizű forrás bugyog. Bartholomaeides csak azon forrásig jutott, hihetőnek tartja, hogy az általa megvizsgált büdöstói üregek csak bejárását képezik egy nagy barlangnak, mely talán a Baradlával van kapcsolatban. Mert miként a Baradla, úgy a büdöstói üregek is kelet-felé csapnak.

Hunfalvy János.

Ezen leírást a tek. szerkesztő engedélyvel német, francia és oláh nyelvben van fordítva és tetszés szerint egy áron lesz kiadva.

A térkép és az ide való minden alakzatokat ábrázoló képek előrendelés után kaphatók. A többi lásd a borítéknak utolsó oldalán.

Ezen leíráshoz Proché Ede mérnök egy térképen kívül 150, alázatokat ábrázoló képet készített, melynek mindegyike előtűnteti a nézőnek ezen csodálatos föld alatti világ szépségeit. A képek nagysága 10—15 c.

Az „Olympus”, a Baradla legnagyobb részre, egy 20—20 c. nagyságú kép, mint juttatom jár.

Mind e képek a chemigraphia és phototypia legújabb találmányai szerint vannak reprodukálva.

Király ő felsége ezen munka befejezésére és kiadási céljára 100 frtot méltóztatott ajánlani.

Ezen munkát eddig megrendeltek:

Gróf Csáky Albin.

„ Csáky László.

Császka György püspök.

Sváby Ferdinand.

Berzeviczy Egyed.

Vyda Antal.

Gróf Károly István.

„ Dessewffy Gyula.

Bujanovics Sándor.

Péchy Zsigmond.

Comáromi László.

Magy. kir. muzeum könyvtára.

Szily Kálmán.

Szontagh Bertalan.

Beöthy Lajos.

Darvas Imre.

(Folytatatik.)

A t. sz. előfizetőknek ezen könyv mint az egész munkának első füzeté számít.